

Asia: VN/14931/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän tiedonhallinnan, tietohallinnon ja tietojärjestelmien muutoksen valmisteluun, suunnitteluun ja toteutukseen myönnettävästä rahoituksesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantaja on:

Jokin muu, mikä? [Pirkanmaan liitto]

Huomiot rahoituksen käyttökohteisiin ja niiden rajaukseen (3 §) (toimialariippumattomat muutoskohteet: perustietotekniikka, hallinnon järjestelmät ja tahe-järjestelyt jne.)

Ei kommentteja

Huomiot rahoituksen käyttökohteisiin ja niiden rajaukseen (3 §) (sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa ja ICT:tä koskevat muutoskohteet

Asiakas- ja potilastietojen arkistointi (kohta 12)

Kohdistuuko asiakas- ja potilastietojen sähköisestä arkistoinnista aiheutuvien kustannusten korvaaminen vain ja ainoastaan ennen Kanta-palveluihin liittymistä syntyneisiin tietoihin vai lasketaanko kustannuksiin mukaan myös tietoja, jotka eivät ole liittymishetkellä olleet vielä vaiheistusasetuksen tai nykyisen Kanta-palvelujen julkaisuaikataulun mukaisesti arkistoitavia, mutta tulleet tai vasta tulossa arkistoitavaksi myöhemmin?

Asiakas- ja potilastietojen sähköisestä arkistoinnista aiheutuvien kustannusten korvaaminen voisi olla hyvä mahdollistaa siten, että myös hyvinvointialueiden paikalliset arkistoratkaisut huomioitaisiin kustannusten korvaamisessa mm. tietojen käytettävyyssnäkökulmasta, vaikka tiedot arkistoitaisiinkin joko samalla tai myöhemmin lisäksi Kantaan. Hyvinvointialueiden vastuulle tulee hyvin nopeasti

lukuisia asiakas- ja potilastietoja sisältäviä järjestelmiä, joiden arkistointi Kanta-arkistoon on, kaikkien osapuolten resurssit huomioiden, lyhyellä aikavälillä epätodennäköisempää kuin paikallisten sähköisten arkistoratkaisujen hyödyntäminen. Paikallisia arkistoja käyttämällä hyvinvointialueet voivat saada kustannussäästöjä tarpeettomaksi käyneiden asiakas- ja potilastietojärjestelmien ylläpidosta, mutta samalla tietojen saatavuus on turvattu ennen migraatiota esim. Kelan vanhojen potilastietojen arkistoon.

Jos valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen kuten Kanta-arkiston käytettävyyttä ja tiedon löydettävyyttä voitaisiin parantaa terveydenhuollon ammattihenkilöiden näkökulmasta, niin tämä vähentäisi osaltaan halukkuutta ja tarvetta ylläpitää paikallisia arkistoratkaisuja, jotka nykyisellään koetaan usein Kanta-arkistoa käyttäjäystävällisemmiksi. Kanta-arkiston käyttö uhkaa jäädä operatiivisten potilastietojärjestelmien ja paikallisten sähköisten arkistojen varjoon, jos sitä ei kehitetä pelkän arkiston sijasta potilaan hoitoa aidosti tukevaksi järjestelmäkokonaisuudeksi.

Huomiot rahoituksen käyttökohteisiin ja niiden rajaukseen (3 §) (pelastustoimen tiedonhallintaa ja ICT:tä koskevat muutoskohteet)

Ei kommentteja

Huomiot hyväksyttäviin kustannuksiin (4 §)

Hyväksyttävät kustannukset on kuvattu asetusluonnoksessa selkeästi, ja ne huomioivat riittävän laajasti alueen hajanaisen toimittaja- ja sopimusrakenteen. Pirkanmaan hyvinvointialueella palveluja hankitaan tällä hetkellä sekä ulkoisilta palveluntuottajilta että ns. inhouse-toimittajilta. Näistä merkittävimmät ovat Istekki ja Monetra.

On erityisen hyvä, että pykälässä on mahdollistettu osakkeiden ja osuuksien hankinta. Pyrimme Pirkanmaalla siihen, että hyvinvointialueesta tulisi mahdollisimman pian inhouse-yhtiöiden omistaja, mikä mahdollistaisi näiltä tehtävät suorat palveluostot. Mikäli mahdollista, niin toivomme osakkuuden mahdollistamista jo ennen asetuksen voimaantuloa.

Muita ehdotettuja pykälä koskevat huomiot

Pykälässä 2 todetaan avustuksen saajat. Muutoksen toteuttamisen osalta on ehdottoman tärkeää, että hyvinvointialue voi perustellusti kanavoida avustusta kuntayhtymälle ja kunnille, joissa suuri osa muutostyöstä joudutaan tekemään.

Pykälässä 7 kuvataan avustuksen hakeminen, myöntäminen ja maksaminen. Koska järjestämisvastuun siirtymiseen on lyhyt aika, rahoitushakemusten käsittelyn ja rahoituksen järjestämisen alueille on oltava riittävän nopeaa. Alueita ei saa ajaa tilanteeseen, jossa avustuksia haetaan useita kertoja ja muutostyöt olisi keskeytettävä rahoituksen varmistamiseksi. Toisaalta alueiden on saatava nopeasti tietää koko asetuksen voimassaoloajan rahoitus. Erityisesti hajanaiset

alueet joutuvat tekemään muutoksen useassa vaiheessa lähtien lähes as-is mallista, josta erilaisten hybridimallien kautta siirrytään tavoiteltuun käyttöympäristöön. Tietämällä kokonaisrahoituksen, alueet voivat jaksottaa muutokset jatkuvuuden kannalta parhaalla mahdollisella tavalla.

Asetusta koskevat muut huomiot

Rahoituksen jakaantuminen vuosille 2021-2026

Asetusluonnoksen perustelumuistiossa todetaan, että ensimmäiset valtionavustukset pyritään myöntämään vielä vuoden 2021 puolella. Tähän liittyen korostamme, että ensimmäisten valtionavustusten pitäisi kattaa 1.7.2021 alkaen aiheutuneita kustannuksia myös takautuvasti asetuksen voimaantultua. Mikäli avustukset kattavat vain voimaantulohetkestä alkaen syntyneitä kustannuksia, niin syksyllä 2021 ei käytännössä kyetä ryhtymään muutoksen edellyttämiin toimenpiteisiin.

Asetusluonnoksen pykälässä 1 mainitaan rahoituksen kattavan uudistuksesta aiheutuvan toimeenpanon kustannuksia aikavälillä 2021-2026. Asetusluonnoksen perustelumuistiossa todetaan, että mahdollisesti osa vuosien 2025 talousarvion määrärahan maksatuksista toteutetaan vasta vuoden 2026 puolella. Voidaanko tämän asetuksen pohjalta maksaa aiheutuneita kustannuksia myös sellaisten toimenpiteiden osalta, jotka toteutetaan vuoden 2026 puolella? Vai onko asetuksen tarkoituksena rajoittaa maksettavien kustannusten aiheutuminen vuoden 2025 loppuun siten, että vuonna 2026 rahoitus mahdollistaisi vain tällaisten kustannusten maksatuksen jälkikäteen?

Pirkanmaan kannalta olisi keskeistä saada päätös muutoshankkeen kokonaisrahoituksesta vuosille 2021-2026. Mikäli rahoitus on sidottu kalenterivuosiin, niin se hankaloittaa laajan hankkeen suunnittelua ja läpivientiä.

Toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi pyrimme aikatauluttamaan tarvittavat toimenpiteet riittävän pitkälle aikavälille. Mikäli rahoitus painottuu alkukaudelle (2021-2023), niin se johtaa osaltaan ristiriitaan jatkuvuuden turvaamisen ja rahoituksen kesken.

Välttämättömät muutokset vs. toiminnan kehittäminen

Asetusluonnoksen perustelumuistiossa todetaan: ”Ensisijaisena tavoitteena rahoituksella on varmistaa alueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän häiriötön toiminta järjestämisvastuun siirron yhteydessä. Rahoitus kohdistettaisiin erityisesti yleishallinnon toiminnan kannalta välttämättömiin muutostöihin ja hankintoihin ja muihin toimialariippumattomiin ICT-toimintoihin

sekä välttämättömiin, lainsäädännön edellyttämiin, muutoksiin toimialakohtaisiin tietojärjestelmiin. Toiminnan uudistamiseen ei kohdisteta rahoitusta, vaikkakin, erityisesti toimialakohtaisten tietojärjestelmien uudistamiseen, sisältyy myös toiminnallisia muutoksia”.

Ymmärrämme täysin, että rahoituksen käyttökohteet halutaan rajata, eikä rahoituksen piiriin voida sisällyttää mitä tahansa kehityshankkeita.

Pirkanmaalla lähtötilanne on kuitenkin hyvin hajanainen, ja hyvinvointialueen muodostaminen edellyttää ICT-ympäristön määrätietoista kehittämistä. Hyvinvointialue koostuu 23 kunnasta. Vaikka ratkaisuja on pyritty harmonisoimaan seutukunnittain (Tampere, Etelä-Pirkanmaa, Lounais-Pirkanmaa, Luoteis-Pirkanmaa ja Ylä-Pirkanmaa), niin ne ovat edelleen erittäin hajanaiset.

Mikäli rahoitus rajataan vain välttämättömiin muutoksiin, niin se johtaa nykyisten kuntakohtaisten sopimusten siirtämiseen sellaisenaan hyvinvointialueelle ja nykyisen kirjavien järjestelmä- ja toimittajakentän jatkamiseen ”as is -pohjalta”. Tämänkaltaisen minimitaso ei ole käsityksemme mukaan asetuksen tarkoituksena. Tästä syystä toivomme, että ”välttämättömät muutostyöt” tulkitaan tapauskohtaisesti sote-uudistuksen tavoitteiden mukaisesti. ”Välttämättömien muutostöiden” pitäisi mahdollistaa myös hajanaisen ympäristön kehittäminen ja konsolidointi sekä infrastruktuurin, yhteisten järjestelmien, sote-järjestelmien että sähköisen asiainnin osalta.

Perustelumuiotiossa todetaan myös: ”Lähtötilanteessa perustettavien hyvinvointialueiden tiedonhallintaympäristö koostuisi lukuisten kuntien tai kuntayhtymien ylläpitämistä erillisistä tietojärjestelmistä. Näiden tietojärjestelmien yhteen sovittaminen tai yhdistäminen voi olla välttämätöntä toiminnan jatkuvuuden tai sosiaali- ja terveystalvelujen uudistukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta. Avustuksella ei rahoiteta kokonaan uusien asiakas- tai potilastietojärjestelmien hankintaa”.

Rajanveto nykyisten järjestelmien kehittämisen (uudet versiot) ja uuden järjestelmähankinnan välillä voi olla hankalaa. Nykyisiin järjestelmiin voidaan kehittää toimintoja, jotka mahdollistavat esim. perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon tiiviimmän yhteistyön. Tällaisten kehitystoimenpiteiden pitäisi mielestämme kuulua tämän rahoituksen piiriin.

Toisaalta esim. talous- tai henkilöstöhallinnon konsolidointi saattaa olla kustannustehokkainta toteuttaa uuden järjestelmähankinnan kautta. Infrastruktuuripalveluissa taas esim. käyttäjähallintaa varten saatetaan tarvita uusi järjestelmä, jotta ympäristön käyttöoikeuksia voidaan hallita riittävän nopeilla vasteajoilla tietoturvalisesta. Näiden hankintojen pitäisi mielestämme kuulua myös rahoituksen piiriin, koska ne tehtäisiin nimenomaan hyvinvointialueen hajanaisen ympäristön integrointia varten.

Lisäksi voisi nostaa esimerkiksi hyvinvointialueen asukkaiden sähköisen asioinnin palvelut. Tällä hetkellä perusterveydenhuollon asiointikanava on Omaolo ja erikoissairaanhoidon asiointikanava OmaTays. Tavoitteena on tarjota jatkossa hyvinvointialueelle yksi asiointikanava, jonka kautta pääsee kaikkiin hyvinvointialueen palveluihin. Tällaisen kehitystyön pitäisi mielestämme kuulua tämän rahoituksen piiriin.

Jaakko Herrala
Pirkanmaan liitto, sote-uudistus